

Amiről a vendégkönyv lapjai mesélnek...

Lassan két évtizede már, hogy megnyílt a szklabonyai Mikszáth Kálmán Emlékház. A megnyitás óta eltelt időben szépen szaporodtak a vendégkönyvi bejegyzések, amelyek figyelmes olvasása nyomán – mondhatná valaki: még erre is van valakinek ideje!?, – kirajzolódik előttünk magának az emlékháznak, mint kultikus helynek a története.

Tudvalevő, Mikszáth Kálmán nem volt híve a kultuszeremtésnek. Megakadályozni azonban nem tudta, hogy még életében országra szóló jubileumi ünnepséget rendezzenek tiszteletére, nem is szólva azokról a jeles évfordulókhöz kötődő rendezvényekről, amelyek halála után szaporodtak el, s amelyek a hagyományápolás fogalomkörébe tartoznak. Nem érte meg – milyen szerencsés teremtménye az Úrnak! – az impériumváltást, hazája feldarabolását, megcsonkítását, nem kellett keseregnie azon, hogy szülőfaluja is áldozatul esett a mohó területablásnak, s hogy a név, amelyet nagy fiáról kapott, alig érhetett meg tíz évet... Ha Szent Péter kegyes volt írónkhoz, s bebocsátást nyert égi birodalmába – s ebben igazán nincs okunk kételkedni, hiszen már itt

a földön jó pontokat szerzett nála piros esernyős történetével – szóval most onnan, föntről önkritikát is gyakorolva bizonyára jó szemmel nézi a mi küszködésünket, hogy nevébe kapaszkodván, nevét oly sokszor szánkra véve, próbáljuk a magunk gesztenyéjét kikaparni, azaz mindennapi magyarvoltunk meghoszszabbítását kicsikarni a bennünket körülvevő, kultúránkat megsemmisíteni akaró sovén hatalommal szemben.

Ebből a szempontból tulajdonítunk nagy jelentőséget az irodalmi emlékház létének, még akkor is, ha működésről aligha beszélhetünk. A szklabonyai "szent hely" 1978. június 24-én történt felavatásának mindenki örült, noha ez a késleltetett tiszteletadás valójában a létszámbeli magyar kisebbség kultúrájának, kulturális örökségének a megcsúfolását jelentette. Akkor még nem létezett az államnyelv védelméről hozott törvény, a kiállítás szövege mégis egynyelvűre "sikeredett". Szabad a gazda... Majd tíz évnek kellett eltelnie ahhoz, s a vendégkönyvi bejegyzések állításunkat bizonyítják, hogy a szlovák szöveg mellé, de inkább alá "magyarnak mondott" magyarázó szöveg is kerülhessen. Azért csak magyarnak mon-

dott szövegről beszélünk, mert önkéntes gondnokságom idején, 1988 nyarán javítottam ki (kapartam le, festettem be) a helyesírási hibáktól hemzseggő ún. "magyar" szöveget.

Ebből az időszakból származnak az ilyen bejegyzések: "Sajnáljuk, hogy a feliratokat nem olvashatjuk magyarul!", "Nagyon örülünk, hogy Szklabonyán is tisztelettel őrzik a nagy magyar író, Mikszáth Kálmán emlékét, csupán csak a magyar feliratokat hiányoltuk!" Vagy: "A múlt század nagyjainak azért állítunk emlékszobát, hogy a Duna menti népek az elkövetkező időszakban is teljes képet kapjanak. Itt - csalódás ért, mert nem Alexander Petőfit és Koloman Mikszáthot ismerjük, hanem Petőfi Sándort és Mikszáth Kálmánt. Nem tudom, mit szólna a szlovák Matica, ha mi Király Jánosokat emlegetnénk."

A sort hosszan folytathatnánk. Álljon itt végül egy szlovák nyelvű bejegyzés is: "Expozícia sa mi vel'mi páčila, rád by som však videl aj mad'arské titulky a nadpisy, keďže podl'a mojich vedomostí Mikszáth aj po mad'arsky písal."

Az egynyelvű – szlovák – feliratok ténye arra készítette a Csemadok akkori irodalmi albizottságát, hogy magyar nyelvű hangszalagvezetőt készíttessen. Ennek is van nyoma a vendégkönyvben: "Méltó emléket állít a ház az író munkásságának. Külön köszönet a magyar nyelvű magnós szövegért." S egy másik: "Nagy örömmel néztük meg a szépen felújított emlékházat s köszönjük, hogy a magnetofon magyar felvételéről hallgathattuk meg az író életének legfontosabb eseményeit." Az idő múlásával azonban a hangfelvétel minősége megromlott, s ezt a bejegyzések is tanúsítják: "Kár, hogy a szépen helyreállított műemlék épülethez nem méltó, majdnem érthetetlen torzított

hangú magnetofon szolgáltatja a bemutató magyarázatát. Mikszáth emlékéhez méltó és őt kellő tisztelettel bemutató gondnokról, vagy megfelelő gépi berendezésről illene gondoskodnia az illetékes szervezetnek."

Praznovszky Mihály állapította meg: "...ezek az épületek abban is hasonlítanak szakrális előképeikre, hogy általában örök küzdelemben állnak az enyészettel." A szklabonyai emlékházra jól illik ez a megállapítás. A *Szabad Földműves* 1988. november 11-i számában olvasható *Zolczer László* tollából: "A legutóbbi épületfelújítást épp a hnb szakcsoportja végezte el a sátortetős Mikszáth-emlékházon. S a falakon az ünnepi megnyitás óta több, jókora repedés éktelenkedik... A vakolat továbbra is csak pereg, pereg..." Az épület környezete sem szívderítő látvány! A galántai gimnazisták például a következő sorokat rótták látogatósukkor a vendégkönyvbe: "Örömmel jöttünk el Szklabonyára, Mikszáth szülőházába. Azonban nagy csalódás ért bennünket, mivel a ház és környéke is borzalmasan elhanyagolt volt. Mikszáth iránt érzett tiszteletünk arra indított bennünket, hogy legalább a nagyja gyomot kiszedjük..." Bizony sokszor sok látogató tapasztalhatta: "Hálás utód, takard el arcodat: A szent helyen gaz és avar terem." (Szalay Károly)

Amint változik az emlékház környezete, azonmód változnak a beírt szövegek is. Ugyancsak a *Szabad Földművesben* olvashattuk 1989-ben: "Nem burjánzik már térdig érő gaz szertesztét, a fű ápolt, gondozott. Az egykori pincelejáró boltíve fölött, gondosan nyesett orgonabokor védő-óvó takarásában muskátlik. Mikszáth kedvenc virágai nyílnak..."

A bejegyzések tartalma is pozitív irányultságú: "Köszönöm, hogy ilyen szépen őrzik Mikszáth emlékét". Vagy: "Látogatást

tettünk a Mikszáth házban. Nagyon szép és rendezett".

A vendégkönyvi bejegyzések azt is elárulják, hogy a látogatók jelentős része nincs tisztában az író születési helyével, vagyis azzal, hogy az emlékház nem Mikszáth szülőháza, csupán gyermek- és ifjúkorának lakóháza. Az emlékházon elhelyezett magyar és szlovák nyelvű emléktábla eligazítása, valamint a kiállításon látható-olvasható kép-szöveg úgy látszik, kevés és szegényes információ ahhoz, hogy a zárándok emlékezetbe vésődjék... Mert ehhez hasonló bejegyzéseket olvashatunk: "Köszönjük, hogy módunk nyílt annak a lakásnak a levegőjét szívni, ahol Mikszáth született." És egy másik a sok közül: "Az ELTE Általános Iskolai Tanárképző Főiskolai Kar – 30 fővel – magyar és történelem szakos hallgatói és tanárai tanulmányi kirándulásán Mikszáth szülőházát megtekintettük. A nagy Palóc szülőháza és a múzeum szép rendben van". Akad azért a valóságot ismerő példa is: "Itt jártunk s megtekintettük Mikszáth lakóházát..."

A vendégkönyvi bejegyzések tartalmát vizsgálva - saját megfigyelésem alapján - a következő típusokat különböztetjük meg: *tetszést kinyilvánítók* ("Végre egy a múlt-hoz méltó bemutató. Köszönet a hagyomány ápolóinak"), *igényt megfogalmazók* ("A kicsi múzeum egyáltalán nem közli Mikszáth színházi és a sajtóval valamint a világirodalommal való kapcsolatát"), *lelkésülők* ("Nagy örömet jelentett, hogy az emléktáblán kívül egy kis kiállítást is láthattunk ennek a nagy írónak az emlékére... Régi kiadású művekkal magam is hozzá fogok járulni a gyűjtemény gazdagításához") - itt meg kell jegyeznünk, hogy valóban voltak olyan látogatói az emlékháznak, akik látogatásukkor vagy azután egy vagy

több Mikszáth-kötettel ajándékozták meg a múzeumot. Álljon itt az esztergomi *Kodinek Pál*, az érsekújvári *Pénzes István*, a budapesti *Simén András* és *Graf Rezső*, a *salgótarjáni Horváth család* neve, ill. a királyhelmeci *Kozsár mamáé*, aki jácint-hagymákat ajándékozott az emlékháznak. A vendégkönyvi bejegyzések tipológiájának végén – *magvas gondolatokat megfogalmazók* ("Tisztelet a nagy írónak, aki egyforma szeretettel tudott gondolni magyarra és szlovákra! A kisemberek iránti vonzalma emelte nagygyá!") állnak.

Tarka képet mutatnak a bejegyzések a látogatók lakóhelyét illetően. Megállapíthatjuk, hogy a szklabonyai Mikszáth Kálmán Emlékházat legtöbbször a kicsi hazából keresték fel. Második helyen a szlovákiai magyar iskolákat említhetjük. De voltak látogatói Franciaországból, a volt Jugoszláviából és a Szovjetunióból, valamint Lengyelországból és Romániából, sőt Afganisztánból is. Szomorúan azt kell konstatálni, hogy igen kevesen jártak az emlékhelyen a szűkebb környékről...

Ejtsünk végül néhány szót a vendégkönyvi bejegyzések számáról, vagyis az emlékház látogatottságáról. Ennek alakulására a nyitvatartási idő volt-van hatással. 1978 júniusa, tehát megnyitása óta 1987-ig kulcsrendszer volt érvényben. Ez azt jelentette, hogy a Szklabonyára Mikszáth-emlékek után kutatóknak a községhez kellett találnia, ott kérnie a ház kinyitását, hogy megtekinthesse a kiállítást. Ez nem minden esetben járt sikerrel. 1988-89-ben is ez a gyakorlat érvényesült azzal a különbséggel, hogy a nyári hónapokban rendszeres nyitvatartással "üzemelt" a ház. Ekkor teljesítettem magam is szolgálatot Szklabonyán. Ennek nyomán 1990-től, májustól októberig szintén rendszeres, de nem teljes

nyitvatartással várta Mikszáth tisztelőit. Gyakran fordult elő, hogy a két nyitvatartási idő között ott járt látogatók nyomot hagytak maguk után: egy-egy szalagos koszorú árulkodott erről... E látogatóknak nem adatott meg, hogy valamit is bejegyezzenek a vendégkönyvbe...

Az elhangzottak alapján tehát nehéz valós képet festenünk a látogatók pontos számáról, ugyanakkor azt gondolom, hogy a hiányosság ellenére a számadatok tájékozódásunkat megkönnyítik. Eddig 7388-an látogattak Szklabonyára. Legtöbbször 1987-ben: 952. Legkevesebben 1986-ban, 30-an. Igaz, ebben az évben 1987-re átnyúlva folyt az épület tatarozása. 1982 viszont teljesen hiányzik a könyvből. Az évek sorrendje így alakul: 1987 után második helyen áll 1990 880 látogatóval, 3. helyen 1995 a maga 617 látogatójával, 1988 a negyedik 589, 1994 az ötödik 531 és 1989 a hatodik 481 látogatóval. A hónapok sorrendje pedig a következő: a leglátogatottabb hónap a június a maga 1849 zarándokáival. 2. helyen áll augusztus (1172), a harmadik május (1112). Ezután október (818), majd július következik (650). Legkevesebben (23) januárban jártak a múzeumban.

Az elhangzottak további gondolatokat szülhetnek, de elmehetünk mellette közömbösen is. Feltehetjük a kérdést: hogyan tovább a Mikszáth-hagyományok e sajátos

területén, miután már annyi mindent tetünk (de korántsem eleget!): emléknepokat szerveztünk, kerítést cseréltünk, falat festettünk, pázsitot ápoltunk, virágot ültettünk, kiállítását bővítettünk, emléktömböt állítottunk, szobrot avattunk, s ma egy emléktáblával akartuk megjelölni azt a helyet, ahol szenteltvíz alá tartották...*

És persze műveit színházban és filmen láthattuk, láthatjuk, és olvassuk, olvassuk, olvassuk Mikszáthot! Mert elsősorban nem azért van szükségünk a hagyományápolásra, hogy Mikszáthot életben tartsuk, élni kezd ő, valahányszor valaki kinyitja *A jó palócokat* meg a *Tóth atyafiakat*, s a többi Mikszáth-remeket! Azért van nekünk Mikszáthra szükségünk, hogy ebben a XX. századvégi nagy kavalkádban önmagunkat megtaláljuk, magyarok maradjunk, emberek maradhassunk! Ezért élünk a nevével, ezért hivatkozunk rá, ezért tesszük a dolgunk, még ha olykor elgáncsolnak is tiszta szándékainkban. Jó, hogy van Mikszáth Kálmánunk!

Hát erről mesélnek nekem a vendégkönyv lapjai, s befejezésül ugyancsak egy bejegyzést idézek:

"Mikor a Mikszáth-házba beléptünk, röpdösni kezdett a képzeletünk, jó volt emlékezni Mikszáthra, a magyar nemzet nagy fiára."

(1997. március 8.)

* Elhangzott Nagykürtösön az elkészült emléktábla elhelyezése alkalmából szervezett ünnepi megemlékezésen. Hatósági tilalom miatt az emléktábla nem került fel annak a templomnak a falára, ahol Mikszáthot megkeresztelték. (- A szerk.)